

УДК 711.4

АРХІТЕКТУРНО-МІСТОБУДІВНИЙ ПРОСТІР СТАРИЦЬ ДНІПРА: ПРОБЛЕМАТИКА І ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Сірик Б. Д.¹, студ.; Самойленко Є. В.², к. арх., доц.
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
[1siric.boris@gmail.com](mailto:siric.boris@gmail.com); [2JSamoilik@gmail.com](mailto:JSamoilik@gmail.com)

Постановка проблеми. У долинах рівнинних річок з великою кількістю вигинів (Дніпро, Дунай, Вісла і т. ін.) формуються стариці, тобто залишки старого річища. Стариці – це малі озера, що утворюються на заплавах внаслідок ерозії та випадання осаду. Стариці є важливими осередками біологічної різноманітності, покращують мікроклімат, запобігають повеням та мають привабливий зовнішній вигляд. Менше з тим, такі водні об'єкти схильні до висихання, замулення та перетворення на болота. Дослідники зазначають, що серед основних техногенних чинників, які посилюють замулення та висихання подібних озер належать розорювання ґрунтів, забруднення поверхневих стоків від сільського господарства і промисловості, перекриття природних водотоків [3]. Отже, дослідження стариць у контексті містобудування вкрай необхідне для запобігання хаотичної забудови та збереження подібних екосистем.

Мета дослідження. У вітчизняній та закордонній практиці не так багато прикладів містобудівних об'єктів на березі стариць, які враховують проблеми цих водойм. Аналіз практичного досвіду виявить проблеми, пов'язані з формуванням архітектурно- містобудівного простору стариць. Крім того, аналіз практичних прикладів допоможе виявити ефективні рішення та прийоми роботи містопланувальників та архітекторів з заплавами озерами. Систематизація методів збереження та відродження стариць повинна врахувати аспекти гідрології, екології, містобудування й урбаністики.

Результати дослідження. Перш за все було узагальнено практичні методи гідротехніки, екології й агрономії, що були досліджені закордонними вченими. Знайдено та систематизовано прийоми (способи), які можна впровадити в містобудівну практику для розв'язання проблем стариць. До найефективніших практичних методів належать: біологічне очищення, захисні прибережні смуги, укріплення ґрунтів зеленими насадженнями, поглиблення дна, водозбірні громадські простори, заплави та болотні парки, відновлення проточності (за допомогою каналів) [3; 4]. Крім того, певні кути біфуркації (розгалуження) потоків впливають на кількість осаду: кути 30 градусів і менше, зокрема симетричне розгалуження, зменшує седиментацію [5].

Аналіз вітчизняних і закордонних прикладів показав вдалі містобудівні рішення, що вирішують вищезазначені проблеми. Виявлено вдалі приклади у Києві (Оболонь), Варшаві (Гоцлав), Відні (Зеештадт Асперн), Вінніпег (Форт Річмонд), Сеул (Сокчхон), Нова Зеландія (Te Awa Lakes, Гамільтон). Найефективніші прийоми формування архітектурно-містобудівного простору стариць: перпендикулярні виходи до води, захисні променади, прибережні екокластери, східчасті простори й забудова, відокремлення магістралей забудовою й парками, відкриті простори і рекреаційні об'єкти у прибережній зоні, громадські центри й підцентри в зоні набережної, безбар'єрність і контакт з водою [1; 2].

Менше з тим, деякі містобудівні практики ігнорують особливості малих озер і залишків річок. Зокрема, в Амур-Нижньодніпровському районі міста Дніпро стихійне планування території та неконтрольоване садівництво на садибних ділянках посилюють деградацію дніпровських стариць. Одним з рішень зазначених проблем є перепланування та реконструкція території. На жаль, система каналів та малих озер, так

звана концепція «дніпровської Венеції» була реалізована лише частково. Але будівництво каналу між озером Ломівським та річкою Дніпро доводить ефективність гідротехнічних рішень.

Таблиця

**Огляд способів збереження і відновлення стариць
(за матеріалами Julien P. Y., Shah-Fairbank S. C., Kim J.)**

Прийоми	Корисний ефект
Болотні еко-парки і бульвари	Покращення якості води Відновлення біорізноманіття
Фіторемидація	Очищення ґрунтів і поверхневих стоків
Укріплення кромки поля	Зменшення седиментації
Прибережні захисні смуги	Зменшення седиментації, азоту і фосфору, ерозії
Укріплення берегів	Зменшення седиментації
Влаштування водозливів	Управління водними потоками Покращення якості води
Греблі і ворота	Управління водними потоками Покращення якості води
Насоси для відведення потоку	Покращення якості води
Днопоглиблення	Очищення від мулу, осаду Доступ до підземних вод
Скидання води з ГЕС	Збільшує глибину водотока
Шлюзи і дамби	Контроль рівня води в річищі

Висновки. Аналіз практичних прикладів доводить ефективність влаштування, гідротехнічних каналів, водозбірних громадських просторів, прибережних захисних смуг та фіторемидації для відродження стариць. Деякі містобудівні підходи та рішення потребують вдосконалення, так як не враховують особливості стариць. Втім, у світовій практиці можна виявити вдалі методи і способи формування архітектурно-містобудівного простору стариць.

Список використаних джерел

1. В'язовська А. В. Методичні засади планувальної організації водно-зелених територій міста : автореф. дис. Київ, 2019. 22 с.
2. Вадімов В., Мерилова І., Самойленко Є. Стратегія розвитку прибережних територій великого міста. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2021. № 59. С. 172–188.
3. Julien P. Y., Shah-Fairbank S. C., Kim J. Restoration of Abandoned Channels Report prepared. Fort Collins : Colorado State University, 2008. 38 p.
4. Solarek K. The reactivation of Warsaw oxbow lakes as a leitmotiv of urban design. *Journal of Water and Land Development*. 2020. Vol. IV–VI, № 45. Pp. 165–170.
5. Szewczyk L., Grimaud J.-L., Cojan I. Experimental evidence for bifurcation angles control on abandoned channel fill geometry. *Earth Surface Dynamics*. 2020. № 8. Pp. 275–288.